

РОМАН ДЕЛТА

први ток
ПАПИР СА ВОДЕНИМ ЗНАКОМ

други ток
ИКОНОСТАС СВЕГ ПОЗНАТОГ СВЕТА

Горан
Петровић

ПАПИР
СА ВОДЕНИМ ЗНАКОМ

■ Laguna ■

Copyright © 2022, Горан Петровић
Copyright © овог издања 2022, ЛАГУНА

Ако имамо у виду величину света – онда је књижевност,
све што је досад написано, тек цитат издвојен у покушају
да се објасни суштина људског рода.

Скромни део тог навода је и „Роман делта“,
збирно узевши и засебно по књигама.

Једино човека некада може да чини и оно чега нема,
било да је изгубљено или да никада није ни постојало.

Зато на овом повлашћеном месту и нема цитата,
он заправо следи када се окрене страница...

ПРИВОЂЕЊЕ

ПРВИ ДЕО

ПЛАМЕН | 7
СРЕБРНИ НАПРСТАК | 14
ПОСЛЕДЊЕ ПОДУКЕ | 22

ПЛАМЕН

„НЕ БОЈ СЕ, НИСИ САМ, ЗАЈЕДНО СМО У ОВОМЕ.“

ОВДЕ ЈОШ НЕКОГ ИМА?! Престао је да пише истог трена. Подигао је врх пера са папира, веома полако, не желећи да га оно ода ако иоле шкрине. Ослушнуо је, још се ништа не чује...

Али нема сумње да се пламен светиљке на столу – уплахирио. То је упозорење, тај му је привржени пламен у неколико наврата правовремено најавио долазак оних којима је дуговао новац, чак три уплакане девојке које су тврдиле да су са њим зачеле, два преварена мужа, разјарена, злокобно спуштених глава као да имају и праве рогове, једног песника за чије дело је рекао да се највише одликује по томе што нема никакве одлике, па се тај зарекао да ће да га пребије...

Ето, неки људи имају псе-чуваре који бесомучно лају, кезе губице, а он је имао само тај кротки пламен скромне величине. Уз њега се осећао сигурно. Шта ће му више.

ОВЦЕ И РИБЕ. Међутим, изгледа да је овог пута закаснио. Јер је већ трептај-два касније неко покуцао на врата. Не нарочито јако, али довољно да се пламичак сасвим узнемири... Прошапутао је:

– Ш-шш-шшш... Смири се, веруј ми... Не бој се, ниси сам, заједно смо у овоме... Хајде, исправи се.

Речи охрабрења нису вределе, пламен је уплашено титрао с врха упреденог прамена овчије вуне уденутог у светиљку навршену рибљим уљем, судећи по природи оваца и риба – бојажљивији плам међу пламеновима од сваке врсте није могао ни од чега другог да се ужеже... Ипак, за све ове године верне „службе“ никада није јенуо сам од себе, дрхтао је, цептео, али је и истрајавао све док „господар“ не одлучи да га утули сребрним напрстком, тако и њега и себе скрије. Дочим и најстрашнији пси-чувари знају да цвилећи подвију реп, остављајући своје власнике на милост и немилост бесним повериоцима, девојкама које ни саме нису знале из чије су постеље јутрос устале, мужевима који су дознали са ким су њихове жене синоћ легле, песницама повређене сујете.

Зато је често гладовао или се облачио недолично, али за најсклискије рибље уље и најистанчанију овчију вуну није жалио ни последње паре. Имао је проверене добављаче који су препознали ту његову страст, па су вредност своје робе двостручили, некада и тростручили. Говорили су чим се окрене: „Занесењак! Мање кошта одржавање чувеног светионика у месинској луци! Где би нам био крај да је оваквих више!“

Он је препознавао да га прекупци искоришћавају, али их није мењао све док му испоручују оно што је

за његову светиљку најбоље. Некада се чинило да све што је од писања успевао да заради – улаже у то да намири пламен у чијем би видокругу наставио да пише.

ПРИХОДИ... А није зарађивао много јер се ретко прихватао римованих лаудација које су наручивали племићи и господа. Зар да његове стихове читају после вечере, преко масних усана, кроз браде пуне мрва, рибље драче, чак и запалих маслинових петељки или коштица, непогрешиво подригујући на сваком месту где је реч узвишенија, требећи зубе врхом језика на сваком месту где им нека реч није разумљива...

Није желео ни да преписује менице за рачун трговаца... Односно, једном јесте покушао, али није одолео, умањило је лихварска потраживања од дужника, „скратио“ је све вишецифрене бројеве... На крају се збир није сложио, а он и трговац су се растајали пун час. Онолико колико га је расрђени мерканте јурио кроз цео Напуљ – да му мотком дужине једног лакта, оном којом се измеравају најфиније тканине, пред свима узме меру коже попреко леђа... Није га стигао само захваљујући прениско искаченим конопцима за сушење веша у једној улици. Спасиле су га десетине разасртних подсукњи развејаноснежнобеле боје, сакрио се међу њима... И ту је остао много дуже него што је било неопходно, не престајући да дише дубоко чак и када је дошао до довољно ваздуха.

Добро... Али од чега је живео, питаће се многи. Одговор би гласио: па баш од оних који постављају таква питања. Ипак спремних да из радозналости понешто плате како би макар завирили у његов свет

тако другачији од овог света у којем се животарило на уобичајен начин.

МИМО ПЛАМЕНА... За све остало што му је потребно приликом писања није марио...

Светиљка је била обична, од печене земље, без украса, важно је да служи, да не пушта, да на окупу држи рибље уље чија је нарав таква да непрестано настоји да се било куд измигољи...

РАЗНА ПЕРА... За врсту пера којим пише није га било брига, посебно му није било стало до изгледа „заставице“ пера, важно је да врх, бадрљица, буде засечена под добрим углом и да јасно „извлачи“ слова.

Какви поносни, извикани албатроси који су видели морске вале и хриди у пени?! Какви кочоперни, испршени тетреби из древних шума, узохолили су се, временом су заборавили да припадају породици кокошака?! Обашка, чему прецењени дворски паунови, који су се изнад истих оних обичних кока још више уздигли, а чија превелика репна пера само сметају, свијена падају писцу на очи, па он непрестано мора да пухће ако жели да их склони...

Што се тиче њега, могло је то да буде и перо тртастије морке, посебно ако му се свиди сељанчица која морку нуди на некој пијаци... Па он са продавачицом и заповеда разговор молећи је да од њене имовине штрпне перо-два. А довољно му је и да само њу уштипне, убеђујући је да то нико неће да види... Морка се и иначе не черупа због пера већ да би завршила у супи, тако да ни то нико неће да примети.

На крају крајева, што се тиче њега као писца, могло је то да буде и перо обичног градског голуба који се до малочас шеткао по блату или прашини, између ногу пролазника на некој пјачети, између изнутрица управо очишћених риба и мува слетелих на повађен дроб животињски испод тезги... Несвестан током тог свог голубијег, земног хода, да ће се само једним својим пером употребљеним за писање издићи много више него што му је икада успело с оба крила, телом целим.

Господе, шта ти је птица, једним својим таквим пером за писање може и да се додатно вине – изнад блата и прашине, мува и одбачених делова утробе...

Изнад разапетих конопаца за сушење и искачених подсукњи наpolitанских дева...

Изнад Катедрале Маријиног Успења, чији звон гласи: *Santa Maria Assunta... Assunta Maria Santa...*

Изнад града Напуља који се гледано из црквеног звоника све замашније шири, лево-десно простире, с радошћу се заноси...

Изнад набреклих амбара и омашних буради плодне Кампаније, али и пуних једара лађа у пространству Медитерана, који се на истоку Левантом зове...

Изнад свег познатог света, а можда и до оне тачке у висини одакле се овај наш свет, умањен, уопште не види.

А ако се и види, једва да је величине папера испод ногу Господа! Где уоколо вероватно има и других узројених светова у сличној размери...

А човек? Шта је заборавио или није – ко га је створио, одакле је, из којег рода и породице потиче... Он може и да се свукуд славодобитно испентра или да цео свој век упорно поскакује, али без најобичнијег

пера за писање није баш богзна колико одмакао од себе – залуд му је.

СТО... Напоследку, онако како није марио за светиљку или врсту пера – ни о стајаћем столу за писање, старом и ислуженом, није водио рачуна...

Шта ће му нов?! Зар да се један на другом навикавају годинама, све док се дрво не излиже према десној подлактици коју на њега, док пише, мора сваки час да спушта, свакодневно полаже као на пањ невидљивог крвника.

Увек нове столове имају они писци који за њима ретко стоје, избегавају да испружену руку држе на њему дуже, ко ће га знати ко је целат који секиру подиже... А када уз тело ручицу и не спуштају већ упорно пишу, они су мртви-хладни, не зноје се, са чела им не цури, сува су ока, не пуштају сузе, знају да је већ све намирено, договорено, секу се неког другог руке... Чије? Није важно, битно је да нису њихове... И да они као храбри могу да се представе.

Таман посла да ти писци нови сто упропасте каквим пићем које се из боке случајно пролије... Или да га умасте... То је за столове по лучким крчмама од користи за банчење и коцкање, а могуће је и да се за још нешто срамотно употребе, ако је девојка невина и да се злоупотребе... Њихови столови служе уметности која настаје, која ће им омогућити да у истим оним лучким крчмама, ако им се прохте, повремено банче, коцкају се и да девојачку наивну веру у писце искористе.

Он се пак није либио и да хлеб сече на истом столу за којим и пише, па шта ако му се нож и омакне, шта

има везе хоће ли у дрво да га уреже... Или ће своје месо да зареже, до коске. Сматрао је да хлеб и рукопис у основи истом служе, првим се толи трбух, а другим сити људски дух. Једно без другог не бива, не опстаје.

Није се либио ни да на сто спусти чашу мокре стопе, па је плоча „памтила“ свако његово пијанство... А четири ногара су догме „памтила“ и да је уз њих једанпут пао, па их је готово трештен, као најмилије своје загрио и љубио, да би се уз њих склупчао, заспао... Изјутра је био толико мамуран – тешко би сам стао на ноге да се за ногаре стола није придржавао.

Није се либио ни да о сто удари шаком, када му не иде онако како је замислио... А стари стајаћи сто је све то трпео, можда зато што је осећао да се ни његов власник није штедео. Нимало. Биће да је њега, писца – све то много више болело.

СРЕБРНИ НАПРСТАК

„Ево, изволи, да се мање повређујеш.“

ЗАТВОРЕНЕ НОСИЉКЕ И ПЛЕМЕНИТИ КОЊИ.

Ипак, поседовао је и нешто до чега му је било посебно стало. Сребрни напрстак који му је мајка поклонила пред сам крај живота – једину вредну имовину коју је стекла радећи као шваља целог свог века.

Марија је била чувена, госпе и господа из пола Напуља су само у њу имали поверења, доносили су јој најфинију робу да је она изнова обруди, поправи, да концем прихвати део који је почео да се разилази... Чак су сви ти богаташи и лично долазили код шваље, нису слали слушкиње или слуге, били су то једини нобили који су залазили у њихову улицицу сиромашних. Уску, али толико дугачку да се није знало где тачно почиње а где јој је увир. Као дечак се нагледао уздуваних носача са затвореним носилкама, шаренолико осликаним, лакираним. Нагледао се накићених белих и црних коња који газе високо подижући колена као да су на паради...

А једанпут је и он са коња гледао на своју улицицу. Наиме, на самом њеном почетку, ако је то уопште био почетак, неки кавалијере тужног израза лица застало је да би га питао зна ли где живи шваља Марија. Он је одговорио да је то његова мајка и да може да му покаже, мораће још прилично напред, али под условом: „Да на коња ставите и мене!“

Кавалијере се сетно осмехнуо и пружио руку: „Пењи се!“

Био је мали, коњаник га је лако извукао и сместио испред себе. Одозго је уличица изгледала другачије. Некако је била лепша. Човек тужног израза лица се пригнуо, давао му је подукe: „Мораш да поштујеш животињу, ти си тај који телом прати њене покрете... Тако... А сада, босоноги кавалијере, преузми узде, води ме...“

А једанпут је и он, не баш из носиљке већ са њеног крова, гледао на своју улицицу. Наиме, на самом њеном крају, ако је то уопште био крај, нека госпа је зауставила носаче и из носиљке истурила главу, имала је веома танак, дуг врат, да би га питала зна ли где живи шваља Марија. Он је одговорио да је то његова мајка и да може да је одведе, мораће прилично да се врате, али под условом: „Да и мене ставите горе!“

Госпа се сетно осмехнула и наредила двојици носача: „Попните дечака на кров!“

Био је мали, не тако тежак, али се чинило да носачи уопште нису расположени да носе и једно дерле. Ипак, морали су да послушају. Одозго је уличица изгледала другачије. Некако је била лепша. Госпа дугог врата је још једанпут извирила да би му рекла: „Носиљка је

од ружиног дрвета. Веома танко сеченог да би била лакша. Зато је и крхка, више се држи захваљујући лаку него својој грађи, па те молим да горе мирно седиш, немој да ми провалиш кров! А сада нас, босоноги господине, води...”

Када је његова мајка Марија умрла – госпе у затвореним носиљкама и господа на племенитим коњима нису више пролазили туда. Није било потребе. Шта би иначе радили у тој сиротињској улицици којој се није знао ни почетак, камоли где престаје?!

ТКАНИНЕ, КОНЦИ... Кроз мајчине руке, прсте рањаве од игле – прошле су најлепше и најскупље тканине које постоје.

Дудова свила – толико лагана да ако човек зажмури, није сигуран да ли одећу од те свиле уопште носи... А ако спава у постељини од свиле оних дуба које се хране само дудовим лишћем – није сигуран не само да ли је било чиме покривен већ и да ли ишта има испод себе...

Самит – тежа свила толико захтевна за ткање да је ко зна колико хиљада лаката дужине, нешто купљених, а још више отетих у доба Четвртог крсташког рата, пре свега у Константинопољу, распарано до у нит, не би ли ткачи у западним радионицама савладали начин њене сложене израде...

Сомот – толико тежак да га одевају само они моћни или они који пред другима желе да се прикажу као такви, али се некако рано згуре, иду повијени под теретом сопственог иметка и госпоштине, па бива и да сасвим посрну, никада више не ставши на ноге...

Скерлет – вуненог предива, боје сличне боји крви живе особе, топао колико је топла и крв која жилама струји... Али ако, не дај боже, власник хаће од скерлента премине, како његова крв почиње да тамни, тако и скерлет постаје све загаситоцрвенији... И почиње да се хлади као што се хлади крв која више не тече, мртвим телом се не креће...

Дамаст – попут густо изаткане крлетке за уткане мотиве цветова, плодова нара, контуре ждрала, хермелина, крилатог змаја... Па тако неки господски пријем, где је званица у дамасту много, где има смеха и песме, заправо личи на тужан скуп веома тананих кавеза из којих не може да се побегне, у којима су доживотно затворени цветови, нариви, ждралови, хермелини, крилати змајеви...

Брокатели – рељефан, под јагодицама прстију је свет цели... А ако се додирује док је на вољеној особи, он и све дубље дише, на неким местима хоће и да пупи...

Пуни брокат – још и пунији ако је прожет срмом, а дивало је да у њега буду ушивени и бисери, горски кристали, полудраго или драго камење. Неке жене у пуном брокату подсећају на покретне шкриње натоварене свим могућим благом које су њихови мужеви стекли. Оно је обично веома добро чувано под кључем, али богаташи повремено не могу да одоле, па га показују завиднима у каквој посебној прилици.

Биле су ово само неке од тканина које су прошле кроз Маријине рањаве руке. Дабоме, онај који је долазио код шваље морао је да донесе и одговарајући конац, обично толико скуп да се продавао на дужни палац. Зато је сваки трговац платном и концем имао

по једног помоћника што је могуће млађег узраста, самим тим и омање шаке. Трговина тканинама није за оне који имају крупније дланове, а поготово дуже подлактице... Такви нека иду у пекаре.

МАРАМИЦЕ, ОКОВРАТНИЦИ... Кроз Маријине руке и рањаве прсте пролазили су одевни премети који су вредели читаво богатство, а још и чешће они који су по неком другом основу били важни за њихове власнике... Уопште није било чудно да је то само марамица... Или омиљени оковратник који се везује врпцом и може да пристаје уз никада довољно хаљина... Или само лева или десна рукавица, већ према томе која се више користи...

„Можете ли нешто да учините, мало је просенила?“ , рекао је баш онај кавалијере тужног израза лица, поверавајући шваљи марамицу коју му је поклонила нека госпа, неостварена љубав, па се марамица од његовог силног удисања, приношења носу и уснама, збиља истањила.

„Можете ли нешто да учините, мало се истрошила?“ , рекла је баш она госпа дугог врата, поверавајући шваљи крагну коју јој је поклатио љубавник, па се омиљена крагна од ношења, мало више притегнута уз врат, од страсног презнојавања одиста мало ојела.

„Можете ли нешто да учините, на обе има неколико рупица, надам се да поправка неће бити скупа?“ , рекао је неки банкар, поверавајући шваљи пар рукавица, пошто је новац увек бројао десном руком, али је одмах затим левом проверавао да ли га је десница изневерила... Истина, тај је и додао: „Дајете ли неке друге

рукавице на бесплатно коришћење, да не дангубим док ове не окончају?”

„Можете ли нешто да учините, немам друга живота на задовољства осим да дане проводим налакћена на прозору?“, рекла је једна матрона, показујући похабане рукаве своје такозване излазне хаљине, односно оне хаљине у којој је волела да се на прозору појављује.

Напоследку, кроз Маријине руке је прошао и један бискупски део литургијског руха са анђелима извезеним златним нитима, онај комад тканине који грли врат, а спреда се спушта у два краја... На једном месту га је прогорела свећа током празничне мисе посвећене Светој Ани.

Који је то бискуп био, шваља није знала, али је и он дошао лично, мада из велике носиљке није излазио. Чудо је како је толика носиљка са четири плећата носача могла довде да прође уском улицом. Међутим, изнутра као да је била још и већа, ступивши у њу Марија је имала утисак да је ушла у капелу. Бискуп је био човек крупне грађе, налазио се ту и омањи олтар са Крестом на распећу, уз њега и огроман букет свежег цвећа, али у носиљци уопште није било тесно, стала би у њу и два-три министранта, чак су и бискупове речи: „Журим се!“ одјекнуле као у највећој цркви.

Да би одјекнуло и када је шваља рекла развијајући предиван комад платна: „Могла бих да се прихватим посла, али не преко реда! За месец дана отприлике! Накупило се свега и свачега за сиротињу која нема шта да обуче!“

Преузвишени је био запрепашћен: „Тек за месец дана?! Али, ја сам...“

Марија је прекинула бискупа, осмотривши га кроз рупицу на оном комаду руха: „Екселенцијо, одавде гледано не примећујем никакву разлику, ви сте исти као и сви други! Мораћете да сачекате, верујем да ни Света Ана не би имала ништа против! А улицицом морате да се вратите, бојим се да би носиљка могла да се заглави између кућица ако у журби још мало наставите напред! И нека носачи иду унатрашке, овде да окрену сигурно неће успети!“

Да, Марија је поправљала и одећу обичног народа, ону од не тако племенитих тканина. Радила је то с истом вољом и трудом, мада без икакве надокнаде. Или уз оно утешно: „О томе када будеш имао...“ Мада су сви знали да тај дан никада неће да осване.

Иначе, бискуп је други пут дошао у много мањој носиљци, скромнијој. И није платио само у новцу. Марији је на дар донео сребрни напрстак, можда и вреднији од договорене суме. Рекао је: „Ево, изволи, да се мање повређујеш.“

ТОЛИКО. Тако је Марија радила целог свог живота, јер је рано остала удовица. А оно што би зарадила давала је до последње паре да би школовала сина, плаћала је часове код најбољих учитеља крпећи туђе марамнице, крагне, рукавице... Свака пара је одлазила на то да њеном јединцу, када одрасте, буде лакше.

Испоставило се, он није волео да пише за друге, стално је нешто радио „као за себе“, једва успевајући да подмири добављаче овчијих праменова и рибљег уља за своју светиљку-пламен.

Марија никада није опоменула сина, он ваљда зна чиме се бави, а она пак не зна ни да се потпише. Никада га није опоменула, до пред сам крај свог живота, само је једног јутра осетила да је оно последње... Па је решила да више не ради, да би пред смрт могла и да се мало одмори... Скинула је сребрни напрстак и рекла: „Тај твој пламен... Када дуваш у њега, баш се осећа... Или га стискаш олизнутим јагодицама палца и кажипрста, једног дана ћеш да се опечеш... Ево ти мој напрстак, њиме поклопиш пламен и он је угашен. Толико сам могла да учиним за тебе.“

НАСЛЕДСТВО... Сребрни напрстак је годинама касније увек носио у зацепку. Ако му затреба... Али те ноћи га није правовремено употребио. Шта ли је чекао, ни сам није знао... Ваљда му се превише свидело оно што је написао, како је започео, па се и превише понадао да ће куцање на његова врата да престане само од себе.

Али, као што знамо, то никада не бива. Поготово ако тај неко који куца – у зазорима врата види нити светлости.